

ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК: РЕАЛІЇ, РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

© 2016 МУХІНА І. Г., КАНУННІКОВА О. Р.

УДК 339.9

Мухіна І. Г., Кануннікова О. Р. Переорієнтація економіки України на європейський ринок: реалії, ризики та перспективи

Цілі статті полягають у дослідженні макроекономічних показників розвитку України в умовах переорієнтування національної економіки на європейський ринок, пошуку шляхів подолання кризових явищ та подальшої модернізації економіки, а також у виявленні ризиків через прискорену євроінтеграцію. Акцентується увага на особливостях функціонування вітчизняної економіки протягом останнього десятиліття, виділено форми й наслідки співпраці з країнами СНД і перспективи переорієнтації України з пострадянського економічного простору на європейський. Виявлено особливості розвитку зовнішньої торгівлі України за останній період як з країнами СНД, так й з країнами ЄС, звернуто увагу на ті небезпеки, які виникають у сфері економічної безпеки, у банківській сфері та окремих галузях промисловості. Зазначено ряд ключових проблем щодо переорієнтації економіки України на європейський ринок, спричинених як зовнішніми, так й внутрішніми факторами. Внаслідок аналізу макроекономічних показників виявлено потенційні небезпеки та перспективи переорієнтації української економіки на європейський ринок, виділено ряд стратегічних напрямів подолання негативних процесів у економіці, запропоновано шляхи подолання кризових явищ та прискорення євроінтеграційних процесів у цілому.

Ключові слова: економіка, європейський ринок, євроінтеграція, експорт, імпорт, зовнішня торгівля, виробництво.

Бібл.: 12.

Мухіна Ірина Геннадіївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Харківський інститут фінансів Київського національного торговельно-економічного університету (пер. Плетньовський, 5, Харків, 61003, Україна)

E-mail: 19muhina67@mail.ru

Кануннікова Олександра Романівна – старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Харківський інститут фінансів Київського національного торговельно-економічного університету (пер. Плетньовський, 5, Харків, 61003, Україна)

УДК 339.9

UDC 339.9

Мухина И. Г., Канунникова А. Р. Переориентация экономики Украины на европейский рынок: реальность, риски и перспективы

Целями статьи являются исследование макроэкономических показателей развития Украины в условиях переориентации национальной экономики на европейский рынок, поиск путей преодоления кризисных явлений, дальнейшей модернизации экономики Украины и выявления рисков вследствие ускоренной евроинтеграции. Акцентируется внимание на особенностях функционирования отечественной экономики на протяжении последнего десятилетия, выделены формы и результаты сотрудничества со странами СНГ, перспективы переориентации Украины с постсоветского экономического пространства на европейский. Выделены особенности развития внешней торговли Украины за последний период как со странами СНГ, так и странами ЕС, заостряется внимание на тех проблемах, которые возникают в сфере экономической безопасности, в банковской сфере и отдельных отраслях экономики. Обозначен ряд ключевых проблем, которые возникают в процессе переориентации экономики Украины на европейский рынок и являются следствием как внешних, так и внутренних факторов. Путем анализа макроэкономических показателей выявлены потенциальные опасности и перспективы переориентации украинской экономики на европейский рынок, выделен ряд стратегических направлений по преодолению негативных процессов в экономике, предложены пути преодоления кризисных явлений и ускорения евроинтеграционных процессов в целом.

Ключевые слова: экономика, европейский рынок, евроинтеграция, экспорт, импорт, внешняя торговля, производство.

Библ.: 12.

Мухина Ирина Геннадьевна – кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Харьковский институт финансов Киевского национального торгового-экономического университета (пер. Плетнёвский, 5, Харьков, 61003, Украина)

E-mail: 19muhina67@mail.ru

Канунникова Александра Романовна – старший преподаватель кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Харьковский институт финансов Киевского национального торгового-экономического университета (пер. Плетневский, 5, Харьков, 61003, Украина)

Mukhina I. G., Kanunnikova A. R. The Reorientation of the Economy of Ukraine towards the European Market: Reality, Risks and Prospects

The objectives of the article are: studying the macroeconomic indicators of Ukraine's development in the context of the reorientation of national economy towards the European market, searching for ways to overcome the crisis, further modernization of the economy of Ukraine, and identifying risks due to an accelerated European integration. Emphasis is made on the peculiarities of functioning of the domestic economy over the past decade, while forms and results of cooperation with the CIS countries, as well as the prospects for Ukraine's reorientation from the post-Soviet economic space to the European have been allocated. Features of development of Ukraine's foreign trade over the past period have been allocated, both in case with the CIS and with the EU countries; the authors have considered the challenges that arise in the sphere of economic security, in the banking industry and individual sectors of the economy. A number of key challenges that arise in the process of reorientation of the economy of Ukraine towards the European market as result of both external and internal factors has been outlined. By means of an analysis of macroeconomic indicators, potential dangers and prospects for reorientation of the Ukrainian economy towards the European market have been identified, a number of strategic directions to address the negative processes in the economy has been allocated, the authors have also suggested ways of overcoming the crisis and accelerating the European integration processes in general.

Keywords: economics, European market, European integration, exports, imports, foreign trade, production.

Bibl.: 12.

Mukhina Irina G. – PhD (History), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social-Humanitarian Disciplines, Kharkiv Institute of Finance of the Kyiv National University of Trade and Economics (5 Pletnovskiy Lane, Kharkiv, 61003, Ukraine)

E-mail: 19muhina67@mail.ru

Kanunnikova Alexandra R. – Senior Lecturer of the Department of Social-Humanitarian Disciplines, Kharkiv Institute of Finance of the Kyiv National University of Trade and Economics (5 Pletnovskiy Lane, Kharkiv, 61003, Ukraine)

Економіка сучасної України є індикатором не тільки економічних, але й політичних та соціальних процесів, що відбуваються за останні десятиріччя в державі. Починаючи з 90-х років ХХ століття, Україна обрала для себе шлях всебічної інтеграції з країнами Європи, насамперед, з країнами ЄС. Але знаходження України на так званому пострадянському просторі створило ряд дуже серйозних проблем і протиріч, які не дозволяють швидко і достатньо ефективно прискорити євроінтеграційні процеси. Переорієнтація національної економіки на європейський ринок вимагає від України модернізації не тільки економіки, але й трансформації її політичних інститутів, правової системи, пошуку новітніх підходів до економічного зростання. Крім того, усталений європейський ринок не поспішає швидко відкривати свій простір для приходу нових економічних гравців, які можуть скласти конкуренцію для європейських товаровиробників. Тому поступово зникає певна ейфорія України стосовно того, що її нетерпляче очікують у Європі та з'являється більш прагматичний і виважений підхід до усіх кроків, які вона здійснює на шляху до євроінтеграції.

Перспектива входження України на європейський ринок цікавить чимало дослідників, які аналізують дану проблему в площині інновацій, інвестицій, зовнішньоторговельних відносин, моніторингу системи управління, розвитку окремих галузей та сфер економіки, тощо. Але актуальності набирає саме об'єктивний і неупереджений аналіз усіх реалій і загроз, які має сучасна національна економіка, осмислення негативних і позитивних результатів функціонування економіки держави, що дозволить виробити нові підходи щодо трансформації усіх державних інститутів (економічних, політичних, правових тощо) та запровадити заходи щодо модернізації економіки у цілому. Виходячи з важливості даної проблеми та необхідності пошуку нової стратегії щодо виведення економіки України з кризи та прискорення євроінтеграційних процесів, автори ставлять перед собою *мету* – на підставі макроекономічних показників розвитку України звернути увагу на ті економічні проблеми, які є наслідком зовнішніх й внутрішніх політичних процесів, та запропонувати ряд напрямів з реформування вітчизняної економіки в умовах переорієнтації економіки держави на європейський ринок.

Після здобуття незалежності Україна обрала шлях всебічної інтеграції з європейським співтовариством з метою створення умов для стабільного сталого розвитку держави та активного співробітництва з країнами Європи. Тісна співпраця з країнами СНД, що було характерно для 90-х рр. ХХ століття, поступово змінюється в бік скорочення економічного співробітництва з країнами пострадянського простору та розширення економічних зв'язків з країнами ЄС. Цей відрив проходить дуже болісно і приводить до суттєвих втрат у різних сферах економіки, вимагає модернізації й переоснащення виробничої сфери за європейськими стандартами. Подібний шлях уже пройшла більшість країн Центральної та Східної Європи, за ними рухається й Україна.

Як відомо, протягом останніх 25 років Україна використовувала пострадянський простір для збуту про-

дукції металургії, хімії, машинобудування, харчової промисловості, товарів військово-оборонного комплексу тощо. Але у 2000-х роках ситуація починає змінюватися, бо Україна прагне швидше інтегруватися з країнами Європи та розширити торговельні стосунки з країнами ЄС. Це не означає розірвання стосунків з країнами СНД, але позиція України стала більш прагматичною з урахуванням динаміки розвитку відносин і взаємних інтересів. На 2011 р. питома вага країн СНД у зовнішній торгівлі України залишалася досить високою і сягала більше 40%. Із усіх ввезених в Україну товарів 44% – це товари СНД, Україна, своєю чергою, вивезла у країни СНД 36% усіх вироблених товарів. Найбільший товарообіг був з Росією (56 млрд дол.) та Білоруссю (4,5 млрд дол.). Також у цьому році Україна з країнами СНД підписала Договір про зону вільної торгівлі, що мав вивести економічні відносини країн пострадянського простору на якісно новий рівень. Представницькі органи країн ЄС зазначали, що дана співпраця не перешкоджає підписанню аналогічного договору з країнами ЄС [1].

Але зовнішньо-політична ситуація, яка склалася в Україні за останні три роки, та загострення україно-російських стосунків засвідчило, що серйозні перешкоди все ж таки виникли. Протягом 2014 – 2015 рр. відносини з країнами СНД значно погіршилися внаслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, насамперед, економічної частини, що ускладнило зв'язки з країнами СНД в рамках договору про зону вільної торгівлі. У вересні 2015 р. МЗС України повідомило, що Україна планує зберегти мінімальний рівень участі у структурах СНД через неможливість різко розірвати багаторічні зв'язки секторальної взаємодії у тих галузях, які становлять інтерес для нашої держави. Але з деяких структур СНД Україна фактично вже вийшла. Так, з 17 березня 2015 р. Генеральна прокуратура України призупинила свою участь у Координаційній раді держав – учасниць СНД та вийшла з єдиної системи міждержавного розшуку осіб СНД. Крім того, Україна знизилася своє політичне представництво у раді глав держав СНД, Раді глав урядів СНД, Раді міністрів закордонних справ СНД, припинена діяльність у рамках Комісії держав – учасниць СНД з використання атомної енергії в мирних цілях, Регіональній співдружності в галузі зв'язку, співпраці у сфері безпеки, правоохоронної, наукової, інформаційної, гуманітарної та інших сферах. Протягом 2014–2015 рр. Україною не підписано жодного рішення за результатами засідань вищих органів СНД [2].

За даними «Європейської правди», на 2016 р. в Україні практично немає областей, крім Харківщини, де частка експорту в країни СНД перевищила б 50%. Нові обмеження з боку Росії після входження України до зони вільної торгівлі з країнами ЄС з початку 2016 р. знизили частку експорту в країни СНД до 38–40%, зокрема у Сумській, Харківській, Чернігівській, Миколаївській областях, в інших областях цей показник значно менший. Разом з цим, поступово збільшується частка експорту до європейських країн. Так, 11 областей України 50% експорту спрямовують саме до Європи. Рекорд має Закарпатська область, яка поставляє 93% свого експорту

до європейських країн, а до країн СНД – лише 20%. Як це не дивно, за останній рік Донецька й Луганська області мають 50% експорту саме за рахунок поставок до ЄС. За останні роки, незважаючи на падіння експорту у 20 разів, Луганщина у першому кварталі 2016 р. збільшила експорт у Європу в 10 разів, тобто вона за статистикою є «лідером євроінтеграції». Загалом, за підсумками першого кварталу 2016 р., у 11 областях України фіксується зростання експорту в ЄС, з них у 9 областях збільшення відбулося на 10% [3].

Таким чином, важко, але невпинно йде переорієнтація експортних потоків з пострадянського простору на європейський ринок. Це приводить до певних економічних ризиків та спаду деяких видів виробництва, що сприяли отриманню значних коштів до державного бюджету. Як відомо, багатовекторність української економіки надавала Україні значних прибутків та позитивно впливала на розвиток державних і приватних підприємств. Поступово ці процеси по суті стають одновекторними, спрямованими здебільшого на Європу, де традиційні експортні товари, які раніше йшли до країн СНД, уже не мають достатнього попиту на європейському ринку.

Слід відмітити, що на шляху до переорієнтації економіки України на ринок Європи існує й ряд інших проблем і небезпек, спричинених внутрішніми факторами. Так, відсутність широкомасштабної модернізації галузей промисловості та корупція призвели до падіння темпів розвитку економіки та зростання зовнішнього боргу держави. Співпраця з Міжнародним валютним фондом, з одного боку, відіграє певну роль у стабільності й збалансованості фінансової системи України, але, з іншого боку, є й певні ризики, пов'язані зі зростанням боргової залежності, що безумовно, впливає не тільки на спроможність вітчизняної економіки, але й створює ряд проблем у соціальній сфері, веде до часткової втрати суверенітету держави. Тому Україна має створити систему економічної безпеки країни, яка включає до себе економічну незалежність, стабільність національної економіки, здійснення модернізації виробництва, розвиток інтелектуального та трудового потенціалу держави, формування громадянського суспільства тощо. Світова економічна криза, що почалася з 2008 р., засвідчила, що навіть такі стабільні інтегровані системи, як ЄС, мають на сьогодні серйозні проблеми у сфері економіки, торгівлі, створенні збалансованих національних бюджетів тощо. Якщо раніше євроінтеграція розглядалася як «панацея від усіх лих», то зараз ми спостерігаємо глибоку кризу в єврозоні, що зачіпляє проблеми фінансово-економічної безпеки багатьох країн (Греція, Іспанія, Португалія, Італія тощо). У цих складних умовах Україна намагається стримувати втечу капіталів за кордон, запобігати криміналізації фінансової сфери, пов'язаної з перетоком фінансів у тіньовий сектор. Так, за даними Національного банку України, втеча вітчизняних капіталів за кордон (офшори) становила у 2000 р. 0,4 млрд дол., у 2001 р. – майже 1 млрд дол., а у 2002–2003 рр. – понад 2 млрд дол. Це завдало великої шкоди українській економіці [4, с. 86]. На сьогодні точних даних щодо втечі капіталів за кордон встановити практично

неможливо. Але, за приблизними міжнародними оцінками, вони коливаються від 117 до 167 млрд дол. США, тобто в еквіваленті це складає 1,5–2 річні ВВП України. Експертна оцінка щорічних втрат України від офшорів сягає біля 11–12 млрд дол. США, що перевищує обсяги кредитів, наданих МВФ [5].

За останні два роки боротьба з корупцією та офшорами набуває все більшого масштабу на усіх гілках влади, удосконалюються правова й судова системи у державі. Так, у 2014 р. за ініціативою «Центру протидії корупції» в Україні прийнято закон, який зобов'язує українські компанії розкривати інформацію про своїх реальних власників. Але боротьба з офшорами вимагає зміни податкового кодексу та інших законів України, що створить належні умови для збереження капіталів в Україні. Певні кроки на цьому шляху державою зроблено. Так, за останні 20 років прийнята ціла низка законів та законодавчих актів, які регламентують розвиток економіки, підприємництва, а разом з нею й соціальної сфери. Для запобігання корупції прийнято чимало законів, зокрема, «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» (1992 р.), «Про Антимонопольний комітет України» (1993 р.), «Про захист економічної конкуренції» (2002 р.), «Про ціни й ціноутворення» (1990), «Про власність», тощо. У вересні 2012 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено Концепцію Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні на 2013–2023 роки, розроблену Антимонопольним комітетом України. Таким чином, в Україні є відповідна законодавча база для розвитку ринкової економіки, малого й середнього бізнесу. Але, на жаль, більшість законів мають формальний характер, а масштабна корупція, монополізм, бюрократія, які проявляються в усіх сферах життєдіяльності, гальмують усі процеси поступального економічного розвитку України, знижують ефективність підприємців та учасників економічних процесів. Не має чіткого регулятивного механізму, який би дозволяв дотримуватися усіх законів та нести покарання за їх порушення. На сьогоднішній момент в Україні діє закон «Про очищення влади» (про люстрацію) 2014 р. і почало роботу Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), але суттєвих результатів поки що не спостерігається.

Однак, не зважаючи на ці проблеми, активізація економічної співпраці з країнами Європи набирає оберти на початку 2000-х рр. Якщо проаналізувати зовнішньоторговельний оборот України з країнами ЄС за 2005 р., то виявляється, що найбільше наша економіка пов'язана з Німеччиною, Великобританією та Францією, де показники сягають від 3 до 8 млрд дол., а загальний оборот з країнами ЄС складає більше 23 млрд дол. [6, с. 81]. Тобто зовнішні економічні стосунки України з країнами Європи мали динамічний розвиток й надавали нашій державі надію на зростання цих показників після входження на європейський ринок зі збереженням економічної співпраці з країнами СНД. Але суттєве зменшення участі України в економічному ринку СНД змінило ситуацію не у кращий бік. Так, за даними Міжнародного

центру перспективних досліджень, у першому кварталі 2015 р. експорт товарів та послуг з України скоротився на 32,6%, порівняно з показниками минулого року, імпорту скоротився на 35,6%. Більша частина цих втрат припадає на країни СНД, до яких експорт зменшився на 51,3%, імпорту – на 57,8%. Передусім це обумовлено зменшенням обсягів торгівлі з Росією. Експорт товарів до РФ скоротився на 61,3%, що пов'язано з обмеженнями, накладеними Росією й Україною на взаємну торгівлю. Сальдо торгівлі з СНД з від'ємного (–0,41 млрд дол.) у першому кварталі 2014 р. перетворилося на додатне (0,15 млрд дол.). У цілому скорочення торгівлі з ЄС становило 33,9% за експортом та 24% за імпортом. Падіння експорту викликано зниженням цін на основні статті українського експорту (метали, зерно), імпорту – значним ослабленням гривні. Як приклад, у першому кварталі 2015 р. найбільше скоротився експорт товарів таких груп, як засоби наземного транспорту – на 72,6%, мінеральні продукти (передусім вугілля) – на 57,2%, чорні метали та вироби з них – на 38,9%, машини та обладнання – на 38,9% [7].

Таким чином, ринок збуту товарів у країнах СНД ми поступово втрачаємо, а на європейський ринок ми ще повноцінно не увійшли, незважаючи на підписання асоціації з країнами ЄС. Нова перешкода, яка гальмує цей процес, – це квоти на реалізацію продукції до ЄС. Усього за кілька місяців 2016 р. Україна вичерпала квоти на борошно, цукор, курятину, мед і ряд іншої продукції. Тобто, за допомогою квот європейський ринок захищає себе від напливу українських товарів. Так, для України ЄС ввів 36 квот здебільшого в аграрному секторі, а Україна для ЄС – всього 3 квоти. Крім того, Європа не допускає на свої ринки українську яловичину, молоко, вершки тощо. Мита поза квотами настільки високі, що українські товари стають неконкурентноспроможними на європейському ринку. Позитивним показником є експорт цукру, який збільшився у 8,5 разу та досяг 25,9 тис. т за 2016 р. Основним імпортером українського цукру стала Румунія, що надало 10 млн дол. від суми експорту [8]. Негативні показники в зовнішній торгівлі з Європою є результатом недостатньо глибокого аналізу з боку влади усіх ризиків та перспектив щодо прискореного входження української економіки в європейські ринки та серйозних прорахунків від швидкого дистанціонування України від економічних ринків СНД. Таким чином, очікування України стосовно швидкого просування на європейський ринок та виходу економіки на новий рівень, на жаль, не виправдалися.

Слід відмітити, що провідні країни Європи й США розглядають Азійсько-Тихоокеанський регіон одним з головних світових економічних, політичних і фінансових центрів XXI століття. За кількістю людського потенціалу, обсягів матеріального виробництва, активним просуванням на європейський та американський економічні ринки країни Азійсько-Тихоокеанського регіону вже переважають усталених світових лідерів. Тому Україні, крім євроінтеграційних намірів, слід звернути увагу на активізацію економічного співробітництва з окремими країнами, зокрема Японією, Китаєм, Південною Кореєю

тощо, що надасть змогу залучити інвесторів, технології до пріоритетних або новітніх галузей економіки України, вийти на альтернативні економічні ринки.

Як відомо, макроекономічні показники залежать і від роботи банківської системи України. Національним інститутом стратегічних досліджень було ретельно проаналізовано ті загрози, які можуть вплинути на її стійкість протягом 2014 р. і наступних років. Серед них слід відмітити значний *відплив залучених коштів*, насамперед, вкладів населення на 126 млрд грн (на 29%), що викликано політичною та макроекономічною нестабільністю. На 2015 р. банківська система втратила 23 млрд грн. Зменшення відбулося за рахунок валютних коливань, але до кінця року в цілому банківська система втратила 21 млрд грн в 4,3 млрд дол. США від вкладів фізичних осіб.

Другою загрозою є *падіння ділової активності та платіжної дисципліни* суб'єктів господарювання, зменшення споживчих витрат населення, що є результатом погіршення кредитного портфеля українських банків. Так, станом на 1 січня 2015 р. частка простроченої заборгованості зросла до 13,5%, а на 1 листопада – 20,4%.

Третьою загрозою є *збитковість банківської системи* внаслідок зростання витрат на формування страхових резервів. Так, протягом 2015 р. поточний збиток банківської системи склав 56,3 млрд грн. Власний капітал банків, на жаль, невпинно скорочується, і на кінець 2015 р. його величина зменшилася до рівня 124 млрд грн. Це, своєю чергою, впливає на недостатнє кредитування малого й середнього бізнесу за вигідними для підприємців ставками [9].

Для підтримки стабільності функціонування банківської системи фахівцями запропоновано залучення в банківську систему додаткових довгострокових пасивів у національній валюті за рахунок стимулювання населення на відкриття депозитів з гарантуванням державою сум відшкодування вкладів фізичних осіб до 500 тис. грн; пом'якшення вимог НБУ щодо обов'язкових витрат на формування страхових резервів, зокрема: для «субстандартних» кредитів до рівня 10% від суми наданих кредитів, «сумнівних» – до рівня 20% від суми наданих кредитів, «безнадійних» – до рівня 50% від суми наданих кредитів. Це дозволить більшості банків вийти на рівень беззбитковості [10].

У цілому серйозна внутрішньополітична ситуація в Україні протягом 2014–2016 рр. негативно вплинула на всі макроекономічні показники розвитку держави. Так, за даними економічних експертів, українська економіка втратила прибутки від вугільної, металургійної, машинобудівної та хімічної промисловості, яка розташована у східних регіонах, де проходить збройне протистояння. Протягом 2014 р. падіння промислового виробництва в цілому становило 10,2%. Якщо проаналізувати негативну динаміку по галузях економіки, то скорочення обсягів виробництва в добувній промисловості складає 13,7%, у переробній – 9,3%, у виробництвах, які постачають електроенергію, газ, пару й кондиційоване повітря, – 6,6%. У цілому за 2014 р. ВВП України скоротився на

6,8%. За даними МВФ, дефлятор ВВП, тобто індикатор інфляції України, складає загрозливий показник 47,4%, що обумовило зростання цін на товари в декілька разів. Ці негативні показники призвели і до падіння майже у 2 рази валового доходу на кожного жителя країни та заробітної плати в доларовому еквіваленті з 453 до 254 доларів [11].

Залишається гострою й проблема зростання виробництва товарів українськими підприємствами для насичення внутрішнього ринку. Так, Державною програмою розвитку внутрішнього виробництва закладено основу підвищення економічної стійкості України за рахунок розширення національного виробництва у різних галузях. Заходи спрямовано на відновлення реального сектора економіки, підтримку вітчизняних виробників, збільшення їх присутності на внутрішньому ринку, зменшення імпорту та досягнення у 2015 р. позитивного сальдо зовнішньої торгівлі України. Очікується, що виконання Програми надасть змогу в наступні роки забезпечити такі показники: *створення* високорентабельних, менш енергоємних та екологічно чистих виробництв, здатних конкурувати на внутрішньому й зовнішньому ринках; *збільшення* у структурі вітчизняної економіки частки високотехнологічних виробництв; *створення* нових робочих місць, у тому числі з високими вимогами до кваліфікації фахівців і високим рівнем оплати праці; *запровадження* економічних стимулів для організації або розвитку виробничих потужностей, спрямованих на виробництво вітчизняних аналогів імпортованої продукції; *використання* в повному обсязі наявних трудових й сировинних ресурсів та виробничих потужностей; *зменшення* залежності від імпорту товарів та *поліпшення* зовнішньоторговельного балансу товарів і послуг тощо [12].

ВИСНОВКИ

Аналіз макроекономічних показників розвитку України в умовах політичної та економічної нестабільності та переорієнтації економіки на європейський ринок свідчить, що модернізація економіки України має базуватися на фундаментально новій основі. Так, поперше, необхідно подолати дисбаланс між експортними та імпортними потоками в національній економіці. Це приведе до поліпшення стану платіжного балансу та зменшить залежність України від імпорту. Регулювання цього процесу має відбуватися на відповідній законодавчій базі та на основі гнучкого державного регулювання квот, тарифів, податків, стимулювання вітчизняного товаровиробника тощо.

По-друге, необхідно розширювати співпрацю та партнерські відносини не тільки з економічно розвинутими країнами ЄС, але й з країнами, що є традиційними економічними партнерами України, тобто країнами СНД та новими країнами – партнерами Тихоокеанського регіону та Азії, що представляють собою привабливі ринки збуту товарів. Але це вимагає підвищення конкурентоздатності українських товарів та послуг і сучасної модернізації економіки.

По-третє, необхідно змінити структуру експорту, не допускаючи перевищення імпорту над експортом, що

створює небезпеку для вітчизняного товаровиробника. На жаль, більшість товарів, які вивозяться з України, є сировиною, або напівсировиною, а має бути вивіз перероблених якісних продуктів. Більше половини експорту продукції України складає металургічна й хімічна промисловість, продукція яких має більший попит в країнах СНД, тому для цих галузей втрата пострадянського простору досить небезпечна. Крім того, не мають великого попиту в Європі українські товари машинобудування та станкобудування, що раніше складало більшість експорту за кордон. Для конкурентоздатності українських товарів на європейському ринку необхідні технологічне переоснащення та модернізація підприємств за стандартами ЄС. Досвід інших країн демонструє, що слід звернути увагу на ті галузі виробництва, які мають прискорений оборот капіталу та забезпечують потреби населення: харчова, легка та переробна промисловість. Український товар повинен бути високоякісним, конкурентоспроможним і привабливим для потенційних покупців, але без запровадження новітніх технологій, закордонних партнерів та інвестицій швидко це зробити неможливо.

Серед пріоритетних завдань сучасної економічної політики України – розробка комплексної національної стратегії, яка забезпечить збалансований розвиток виробництва, насамперед, наукомісткого та енергоємного, використання сучасних технологій, що дозволить створити експортоорієнтований та якісний продукт, спроможний конкурувати на світових ринках, стимулювати виробників, які працюють у цих галузях. Також одним з механізмів збалансованості внутрішнього ринку є ефективне використання ставок ввізного мита на імпортні товари для захисту вітчизняного товаровиробника, а також посилення контролю за якістю товарів, що ввозяться до України.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення пріоритетних форм і способів стимулювання суб'єктів господарювання та стратегічних галузей промисловості до запровадження інноваційних проектів щодо розвитку виробництва товарів та послуг, пошук нових підходів щодо укріплення банківської системи, створення відповідних умов для кредитування малого й середнього бізнесу; запровадження нових механізмів виходу українських товарів не тільки на європейські, але й світові ринки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Відносини України та СНД: Сучасні реалії та подальші перспективи. URL: <http://stattitablohy.ezreklama.Com/Biznies-lekonomika/5953-vidnosini-ukrayini-ta-snd-suchasni-riekaliyi-ta-podal-hi-pierspiektiv.html>
2. МЗС пояснило, чому Україна, попри гучні заяви, досі не вийшла з СНД. URL: http://zaxid.net/news/showNews.do?mzs_poyasnilo_chomu_ukrayina_popri_guchni_zayavi_dosi_ne_viyshla_z_snd&objectId=1364906
3. Українська торгівля в новій реальності. Як ругіони країни пережили старт ЗВТ з ЄС. URL: <http://www.euointegration.com.ua/articles/2016/06/13/7050588/>
4. Касич А. О., Дідур С. В. Структурні характеристики зовнішньої торгівлі України. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 1 (79). С. 85–90.

5. Офшорне виснаження. URL: http://gazeta.dt.ua/macrolevel/ofshorne-visnazhennya-_html

6. Гончаренко Н. І. Інтеграційний вектор України: гравітаційна модель зовнішньої торгівлі країн ЄС та України. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 1 (79). С. 80–85.

7. Економічний аналіз. Зовнішня торгівля України скоротилася на третину в 2015 році (інфографіка). URL: <http://icps.com.ua/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-skorotylyasya-na-tretynu-v-2015-rotsi/>

8. ЄС ввів спецмита на товари з України. URL: <https://galfinance.info/ostanni-novini/2016/03/22/es-vviv-speczmita-na-tovari-z-ukraini.html>

9. Дані фінансової звітності банків України станом на 01.10.2015 р. Офіційний сайт Національного бану України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?Cat_id=64097

10. Основні загрози безпеці банківської системи України та шляхи їх подолання. Аналітична записка/Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2125/>

11. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014–2015 рр. (частина 1. Загальна оцінка макроекономічної ситуації). URL: <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>

12. Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1130-2011-p>

REFERENCES

“Dani finansovoi zvitnosti bankiv Ukrainy stanom na 01.10.2015 r.” [The financial statements of banks of Ukraine as of 01.10.2015]. Ofitsiyni sait Natsionalnoho banu Ukrainy. http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?Cat_id=64097

“Ekonomichniy analiz. Zovnishnia torhivlia Ukrainy skorotylyasia na tretynu v 2015 rotsi (infografika)” [Economic analysis. External trade of Ukraine decreased by a third in 2015 (infographic)]. <http://icps.com.ua/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-skorotylyasya-na-tretynu-v-2015-rotsi/>

Honcharenko, N. I. “Intehratsiyniy vektor Ukrainy: hgravitatsiina model zovnishnyoi torhivli krain YeS ta Ukrainy” [Integration vector Ukraine: a gravity model of foreign trade of the EU countries and Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1 (79) (2008): 80-85.

Kasych, A. O., and Didur, S. V. “Strukturni kharakterystyky zovnishnyoi torhivli Ukrainy” [The structural characteristics of foreign trade of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1 (79) (2008): 85-90.

“Kompleksna otsinka ekonomichnoi sytuatsii v Ukraini u 2014-2015 rr. (chastyna 1. Zahalna otsinka makroekonomichnoi sytuatsii)” [A comprehensive assessment of the economic situation in Ukraine in 2014-2015 (part 1. General assessment of the macroeconomic situation)]. <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>

[Legal Act of Ukraine]. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1130-2011-p>

“MZS poiasnylo, chomu Ukraina, popry huchni zaiavy, dosi ne vyishla z SND” [The foreign Ministry explained why Ukraine, despite loud statements, still not out of the CIS]. http://zaxid.net/news/showNews.do?mzs_poyasnilo_chomu_ukrayina_popri_guchni_zayavi_dosi_ne_viyshla_z_snd&objectId=1364906

“Osnovni zahrozy bezpetsi bankivskoi systemy Ukrainy ta shliakhy yikh podolannia. Analychna zapyska” [Main threats to the security of the banking system of Ukraine and ways of overcoming them. Analytical note]. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. <http://www.niss.gov.ua/articles/2125/>

“Ofshorne vysnazhennia” [Offshore depletion]. http://gazeta.dt.ua/macrolevel/ofshorne-visnazhennya-_html

“Ukrainska torhivlia v novii realnosti. Yak rehiony krainy per-zhyly start ZVT z YeS” [Ukrainian trade in a new reality. As the regions of the country experienced the start of FTA with EU]. <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/13/7050588/>

“Vidnosyny Ukrainy ta SND: Suchasni realii ta podalshi perspektyvy” [Relations between Ukraine and the CIS: Modern reality and future prospects]. <http://stattitablohy.ezreklama.Com/Biznies-lekonomika/5953-vidnosini-ukrayini-ta-snd-suchasni-riialiyi-ta-podal-hi-pierspiektiv.html>

“YeS vviv spetsmyta na tovary z Ukrainy” [The EU imposed special duties on goods from Ukraine]. <https://galfinance.info/ostanni-novini/2016/03/22/es-vviv-speczmita-na-tovari-z-ukraini.html>